

POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI TEORİLERİ ÇERÇEVESİNDE SEÇİM EKONOMİSİ KAVRAMI VE (1980-2004) DÖNEMİ TÜRKİYE UYGULAMASI*

Zeynep KARAÇOR
Taha Bahadır SARAÇ***

ÖZET

Demokratik toplumlarda, siyasi otoritenin seçimi kazanmak için ekonomi politikalarını kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmesine seçim ekonomisi politikası denilmektedir. Literatürde bu olgu, politik konjunktür dalgalanmaları şeklinde tanımlanmakta ve politik konjunktür dalgalanmaları teorileri aracılığıyla incelenmektedir. Politik konjunktür dalgalanmaları teorilerine göre, hükümetler seçimlerdeki güçlerini artırmak amacıyla, seçimler öncesinde kendi taraftarlarına iyi ekonomik çevre hazırlamak için para ve maliye politikaları aracılığıyla ekonomiyi manipüle edebilmektedirler. Bu noktada, çalışmada, politik konjunktür dalgalanmaları teorileri yardımıyla seçim ekonomisi politikalarının (1980-2004) dönemi Türkiye Ekonomisi üzerinde etkilerinin olup olmadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Politik Konjunktür Dalgalanmaları, Seçim Ekonomisi, Yeni Politik İktisat

ABSTRACT

In the democratic societies, the efforts of political authority to win election and to direct economic policies for achieving its politic purpose are being called as politic of election economy. In literature, this fact is called political business cycles and has been researched by the political business cycles theories. According to the political business that governments that come to power through democratic elections usually have incentive to manipulate the economy through fiscal and monetary policies to create a favorable economic environment for their supporters. In this point, the purpose of the study to whether possible effects of politics of election economy over the Turkish economy are being investigated by the political business cycles theories during the 1980 and 2004 period.

Keywords

Political Business Cycles, Election Economy, New Political Economy

* Bu çalışma Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde kabul edilen "Politik Konjunktür Dalgalanmaları Teorileri Çerçevesinde Seçim Ekonomisi Kavramı ve (1980-2004) Dönemi Türkiye Uygulaması" Yüksek Lisans tez çalışmasının özetidir.

** Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

* Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, doktora öğrencisi

Giriş

Siyasal mekanizma tarafından kolayca etkilenme ve yönlendirilme özelliğine sahip makroekonomik politikalar, özellikle seçim dönemlerinde, iktidardaki politikacıların “tekrar seçilebilmek” amacının en önemli aracı haline gelebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, iktidardaki politikacılar, mali ve parasal araçlar yardımıyla ekonomiye aktardığı kaynaklarla seçim öncesi ekonomiyi canlandırarak, oy potansiyelini artırma eğilimi içerisine girebilmektedirler. Böylelikle, seçim ekonomisi politikası olarak nitelendirilen söz konusu eğilime bağlı olarak, seçim öncesinde izlenen genişletici para ve maliye politikalarının, seçim sonrasında sürdürülmemesi neticesinde ekonomide politik nitelikli bir konjonktür oluşabilmektedir. Ekonomi literatüründe, politik konjonktür dalgalanmaları teorileri çerçevesinde incelenen bu olgu, siyasetin yapay iktisadi konjonktür yaratması şeklinde de nitelendirilmektedir. Bu anlamda, politik konjonktür dalgalanmalar teorisinin ortaya çıkışı, birisi ekonomik diğeri siyasi yaşam ile ilişkili olmak üzere, iki gözleme dayandırılmaktadır.

Buna göre, ekonomik yaşama ilişkin gözlemler, politik tercihlerin toplumun gelecekteki refah düzeyini çeşitli şekillerde etkilediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, ekonomik yaşam hükümetlerin izledikleri politikalarından doğrudan etkilenebilmektedir. Bir başka ifadeyle, izlenen politikalar bugünkü refah düzeyi ile gelecekteki refah düzeyi arasında yapılan tercihi içerebilmekte ve bu yönü ile siyaset-ekonomi bağıntısını önemli hale getirebilmektedir.

Seçmenler ekonomi ile ilgilenirken, politikacıların sahip oldukları güç konusunda endişelendikleri şeklindeki siyasi yaşama ilişkin gözlemler ise, politik konjonktür teorisinin diğer çıkış noktasını oluşturmaktadır. “Güç” iktidara gelme yoluyla kazanıldığına göre, politikacılar, “iktidara gelebilmeyi”, iktidarda olanlar ise “yeniden seçilebilmeyi” amaçlayabilmektedirler. Bu durumda, iktidar otoritesinin seçimde elde ettiği sonuç büyük ölçüde, seçim dönemlerinde ekonominin gösterdiği performansa bağlı olabilmektedir.

Bu gözlemlerden hareketle, politik konjonktür dalgalanmaları teorileri, iktidardaki politika otoritelerinin kendi lehlerine sonuçları garantileyebilmek için, seçim öncesinde ekonomiyi manipüle etmeye çalıştıklarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Türkiye’ de ise, iktidar partilerinin politik konjonktür teorilerinin öngörülerine uygun bir biçimde, seçim öncesinde genişletici makroekonomik politikalar izleme eğilimlerine ilişkin belirtiler, seçim ekonomisi politikası olgusunun iktisadi yaşamın önemli bir parçası olması sonucunu yaratmaktadır.

Bu önem göz önünde tutularak çalışmada güdülen temel amaç, politik konjonktür teorileri çerçevesinde, Türkiye’de (1980–2004) döneminde milletvekilleri genel seçimleri öncesinde, seçim ekonomisi uygulamalarının olup olmadığını çeşitli makroekonomik değişkenler yardımıyla

değerlendirmektir. Bu doğrultuda, çalışmada, Türkiye Ekonomisi'nin bütünü için makro bir analiz yapılması amaçlandığı için yerel seçimler dikkate alınmamıştır.

Politik konjonktür dalganmaları ile ilgili analizler, politik konjonktür dalganmalarının politika çıktıları ve/veya politik konjonktür dalganmalarının politika araçları ile ilgili olmak üzere iki yönlü testleri içermektedir. Buna göre, politik konjonktür dalganmalarının politika çıktıları ile ilgili testlerde, GSMH büyümesi, işsizlik oranı, enflasyon oranı, emisyon hacmi büyümesi ve konsolide bütçe açığı gibi değişkenler kullanılırken, politik konjonktür dalganmalarının politika araçları ile ilgili testlerde ise, para arzı büyümesi, vergiler, transferler ve hükümet harcamaları gibi değişkenler kullanılmaktadır. Diğer bir deyişle, politika çıktıları ile ilgili testler, politik konjonktür dalganmalarının var olup olmadığını ve politik konjonktür dalganmalarının hangi değişkenler üzerinde olduğunu araştırmaya, politika araçları ile ilgili testler ise, politik konjonktür dalganmalarının nedeni niteliğinde olup, politik konjonktür dalganmalarını meydana getiren değişkenleri incelemeye yöneliktir.

Bu çerçevede, çalışmada politika çıktıları ile test amaçlamakla birlikte, bu doğrultuda, çalışmada ilk olarak, politik konjonktür dalganmalarını ortaya koymaya çalışan teoriler ele alınmaktadır. İkinci olarak da, seçim ekonomisi politikası uygulamalarının ekonomide politik nitelikli bir konjonktüre neden olması varsayımından hareketle, Türkiye Ekonomisi açısından, A. Alesina, G. Cohen ve N. Roubi'nin çalışmaları doğrultusunda uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı konjonktür dalganmalarının geçerli olup olmadığı ilgili döneme ait, yıllık olarak elde edilen çeşitli reel makroekonomik değişkenler, kamu sektöründe ücretle çalışanların sayısı ve reel tarımsal ortalama ürün alım fiyatları yardımıyla analiz edilecektir. Bunu yaparken, politikacıların seçim tarihini bir yıl önceden tahmin edebildikleri ve bu nedenle seçim ekonomisi politikası uygulamalarına seçimlerden bir yıl önce başlayabileceği varsayımı benimsenmekle beraber, ilgili döneme ait değişkenlerin, seçim yıllarının öncesindeki yıldaki ve sonraki yıldaki değerleri seçimin yapıldığı yıllara göre karşılıklı olarak kıyaslanacaktır.

1. Politik Konjonktür Dalganmaları Teorileri

Bazı ekonomik ve politik avantajlar elde etmek amacıyla ekonomiyi hile ile yöneten seçime aday politikacıların ve iktidardaki politikacının seçim döneminde ekonomiye aktardığı fonlarla artan, kişisel gelir ve ekonomik değişkenler üzerinde kısa ve uzun dönemde, devrevi bir etki yapması biçiminde tanımlanan politik konjonktür dalganmaları düşüncesi, Kalecki (1943)'e kadar götürülebilse de, söz konusu düşünceye teori boyutunda ilk formel şeklin, Nordhaus (1975) tarafından verildiği kabul edilmektedir (Telatar, 1998; 40). Diğer taraftan, gerek Nordhaus'un çalışması gerekse de konuyla ilgili 1970'li

yıllardan sonraki diğer çalışmalar, politik konjonktür dalgalanmalar düşüncesi üzerine dikkatlerin çekilmesinde başarılı olmakla birlikte, yapılan bu çalışmalar birarada değerlendirildiğinde, politik konjonktür dalgalanmalar üzerine kurulan literatürün birbirinden keskin çizgilerle ayrılabilen iki dönemden geçtiği görülmektedir.

Buna göre, birinci dönemin, 1970’li yılların ortalarında Nordhaus (1975) ve Lindbeck (1976)’in “oppottünistik” devresel dalgalanmalar üzerine yaptıkları etkili çalışmalar ile Hibbs (1977)’in “partizan veya ideolojik” devresel dalgalanmalara ilişkin çalışması tarafından şekillendirildiğine değinilmektedir. Bu çalışmaların ortak noktaları olarak, seçmen davranışlarında geçmişe yönelik, uyarlayıcı beklentileri esas almaları ve ekonomiyi negatif eğimli “sömürebilir” Phillips eğrisi ilişkisi ile tanımlamaları gösterilmektedir (Berger, Woitek, 1997; 1-2).

1980’lerin ortalarında makro ekonomide oyun teorisi yaklaşımının bir dalı olarak gelişmiş olan ikinci döneme ise, Kydland ve Prescott (1977), Barro ve Gordon (1983), Cukierman ve Meltzer (1986), Rogoff ve Sibert (1988), Persson ve Tabellini (1990) ile Alesina’nın (1987) öncülük ettiği gözlenmektedir. Rasyonel beklentileri içeren bu evredeki politik konjonktür dalgalanmaları modellerinde, oylama kararlarında bugünkü politikaların gelecekte yaratacağı sonuçları da dikkate alan rasyonel seçmenlerin politika otoritelerinin ekonomik dalgalanma yaratma güçlerini sınırladığı vurgulanmaktadır (Telatar, 2004; 390-391). Özetle, politik konjonktür dalgalanmaları literatürü, yukarıda verilen gelişme dönemleri ve konuyla ilgili diğer ayrımlar ışığında, geleneksel fırsatçı model ve partizan model, rasyonel fırsatçı model, rasyonel partizan model ile seçim dönemlerinin içsel olarak belirlendiği varsayımına dayanan içsel seçim dönemleriyle birlikte son olarak, A. Alesina, G. Cohen ve N. Roubi’nin (1997) çalışmaları bağlamında incelenmektedir (Kuzu, 2001; 15).

Bu anlamda, Nordhaus (1975)’la başladığı kabul edilen politik konjonktür literatüründeki ilk çalışmalarda, seçmenler ekonominin durumu hakkında kaygılanırken, politika otoritelerinin yalnızca seçim kazanma veya yeniden seçilme amacı doğrultusunda hareket etmeleri nedeniyle, seçim öncesinde seçmenleri hoşnut edecek politikaları seçtikleri varsayılmaktadır (Telatar, 2004; 391-392). Siyasi partilerin, iktidarda kalma şanslarını artırmak amacıyla ekonomiyi manipule etmelerinin, politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe, “oportünistik (fırsatçı)” davranış olarak isimlendirildiği göz önüne alındığında, söz konusu bu davranış biçiminin benimsendiği modellere “oportünistik (fırsatçı)” modeller denildiği görülmektedir (Alesina, Londregan, Rosenthal, 1991;1-2).

Diğer taraftan, adaptif (intibakçı) beklentilere sahip seçmenler ile Phillips eğrisi üzerine inşa edilen fırsatçı modellerde seçmenler ise, geçmiş hızla unutan, miyop davranış içerisinde olan (uzağı göremeyen), ekonominin

tam olarak nasıl işlediğini anlamayan, özellikle enflasyon ile işsizlik arasındaki ödünlemenin bilincinde olmayan karar birimleri olarak tanımlanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, politikacılar ise seçimlerin hemen öncesinde seçmenlerin en çok arzuladıkları ekonomik koşulları yaratma eğilimi taşımaktadırlar (Telatar, 2004; 392). Bir başka ifadeyle, miyop davranış içerisinde olan seçmenlerin, politikacıları yakın geçmişteki ekonomik performanslarına göre değerlendirmeleri neticesinde, politikacılar ekonomide düşük işsizlik, düşük enflasyon ve yüksek büyüme şeklinde kendisini gösteren yapay bir canlılık (genişleme) yaratma düşüncesine yönelebilmektedir. Bu çabanın seçim sonrasında ortaya çıkan maliyeti olarak da, ekonomide resesyonun (daralmanın) oluşması öngörülmektedir. Fakat, dar ufuklu veya kısa-vadeci anlamda “miyop” seçmenler, seçimler öncesinde izlenen politikaların seçim sonrasında yarattığı enflasyonu düşürme gereğinin resesyon maliyeti yaratacağı gerçeğini dikkate almamakta, dolayısıyla da fırsatçı davranış sergileyen iktidar partisini ödüllendirmektedirler (Alesina, Sachs, 1940; 2-4).

Kıscacası, geleneksel fırsatçı model, rasyonel olmayan ve uyarlanmış beklentilere sahip seçmenlerin taleplerinin, rasyonel olmayan ve yeniden seçilmek isteyen politikacılar tarafından gerçekleştirilmesi düşüncesi üzerine temellenmektedir (Drazen, 2000; 2). Zira, politikacılar bu düşünceden hareketle, miyop davranış içerisindeki seçmenlerin kendilerine oy vereceği varsayımı çerçevesinde, Phillips eğrisindeki işsizlik ve enflasyon değiş-tokuşundan yararlanarak seçimler öncesinde ekonomide yapay bir canlılık yaratmaya çalışmaktadırlar (Hoel, 2004; 2-3).

Hibbs (1977) ile birleştirilen partizan teoride ise, hem tek amaç hem de politik davranışın motivasyonu gibi partizan ekonomik öncelikleri takip etmekle birlikte sağ ve sol yaklaşımların ekonomik ve partizan sonuçlar doğurabileceği iddia edilmektedir (Spanakos, 2001; 4-5). Bu düşüncede hareketle, Hibbs’in, partileri, ideolojik amaçlarına göre sosyalist, muhafazakar ve merkez olarak üçe ayırdığı görülmektedir. Buna göre, sosyalist partiler, sırasıyla, tam istihdamı, gelir dağılımında adaleti, fiyat istikrarını ve ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini; merkez partiler, fiyat istikrarını, ekonomik büyümeyi, tam istihdamı, gelir dağılımında adaleti ve ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini dengesinin sağlanmasını, muhafazakar partiler ise, fiyat istikrarını, ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini, ekonomik büyümeyi, tam istihdamı ve gelir dağılımında adaleti amaçlamaktadır. Özellikle, enflasyon-işsizlik arasındaki ayırmda, sosyalist parti, istihdam oranının yükseltilmesini, muhafazakar parti, enflasyon oranının geriletilmesine önem vermektedir (Telatar, 2004; 418).

Bu anlamda, 12 Batı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkesi verileriyle teoremine ampirik destek arayan Hibbs çalışmasında, sol kanat partilerin baskın olduğu ülkelerin, sağ kanat partilerin baskın olduğu ülkelere, daha fazla enflasyon ve daha az işsizlikle karşılaştığını sonucuyla birlikte sağ kanat partilerin hükümeti kontrol ettiği zaman, merkez bankası’nın sıkı para politikasını, sol kanat

partilerin hükümeti kontrol ettiği zaman, merkez bankası'nın gevşek para politikasını tercih ettiğine dair sonuçlara ulaşmaktadır (Hibbs, 1977; 1470-1471).

Hibbs'in yukarıda aktarılan sonuçları, partizan politik konjonktür dalgalanmalar teorisinin temelini oluşturmaktadır. Burada esas olarak, siyasi partilerin fırsatçı devresel dalgalanmalar teorisinden farklı olarak, birbirinden farklı politikalara sahip oldukları varsayılmaktadır. Hibbs'e göre, farklı partilerin farklı amaçlara sahip olması, tartışmasız kabul edilebilecek bir düşünce olmakla birlikte, bu doğrultuda oluşturduğu partizan teoride, belirli bazı ideoloji hedefleri izliyor görünen politikacılar "partizan" olarak isimlendirilmekte ve partilerin makroekonomik politikalar hakkındaki tercihleri arasındaki farklılıklar üzerinde durulmaktadır (Hibbs, 1977; 1470-1471). Özetle, kapitalist demokrasilerde sağ ve sol hükümetlerin makroekonomi politikalarını ve bunların sonuçlarının savaş sonrası dönemde gösterdiği eğilimi inceleyen Hibbs, özellikle ABD'de iki partili sisteme dayalı yapı içinde modelinin geçerli olduğunu ileri sürmektedir. Hibbs'de geleneksel fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları modellerinde olduğu gibi ekonomiyi Phillips eğrisi yardımıyla tanımlamaktadır, diğer bir ifadeyle, sömürebilir Phillips eğrisi modeli partizan teoride de gözlenebilmektedir (Parasız, Bildirici, 2003; 210).

Geleneksel fırsatçı modelin itmesiyle oluşan tutarlı rasyonel fırsatçı modellerde ise, seçmenler ekonomik sonuçları gözleyerek hükümetin rekabetini değerlendirmekle beraber her seçim öncesinde partiler mümkün olduğu kadar rekabetçi ve fırsatçı davranmaktadırlar. Ayrıca, bu modellerde rasyonellik çerçevesinde, seçmen rasyonelliği, eksik bilgi ve asimetric bilgi önemli kavramlar olarak yer almaktadırlar (Parasız, Bildirici, 2003; 204). Rekabetin özel bilgi olarak kabul edildiği modellerde, hükümetin kabileyitini bildiği (fakat seçmenin bilmediği) ve beklenen faydalarını maksimum edecek tarzda davrandığı varsayılmaktadır. Bu modellerde seçmen ve politikacıların rasyonel olmasına rağmen, seçmen ve politikacıların kaynaklarının farklı olması ve her ikisinin de asimetric bilgiye sahip olması neticesinde politik konjonktür dalgalanmaları ortaya çıkmaktadır (Eren, 1993; 61).

Politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe, rasyonel modeller, Cukierman ve Meltzer (1986), Rogoff ve Sibert (1988), Rogoff (1990) ve Persson ve Tabellini (1991)'in çalışmalarında kurulmaktadır (Telatar, 1998; 40). Cukierman ve Meltzer, Rogoff ve Sibert bu fikrin ilk formülasyonunu önermekle birlikte Cukierman ve Meltzer, Rogoff ve Sibert ve Rogof modellerinde, Phillips eğrisi yerine bütçe açığından hareket etmektedirler, Persson ve Tabellini'nin (1991) ise Phillips eğrisi ile ilişkili bir model kurdukları görülmektedir. Bu modeller, rasyonel ve fırsatçı olan hükümetlerin, özel ajanlarla aynı fayda fonksiyonuna sahip olması nedeniyle ekonomiyi kendi istek ve amaçları doğrultusunda yönettikleri fikri üzerine kurulmaktadır.

Alesina (1987) ve Alesina ve Sachs (1988) tarafından ortaya atılan rasyonel partizan teorisinin çıkış noktası olarak ise, partizan politikacıların olduğu

bir dünyada, seçimsel belirsizliğin beklentilerde de belirsizlik yaratması gösterilmektedir. Teorinin esas olarak vurguladığı noktaları ortaya koyabilmek için, yeni seçilmiş sağ hükümetin bir anti-enflasyon politikası ortaya koyduğu noktasından hareket edilmektedir. Buna göre, özel kesim, seçim öncesinde enflasyona daha az ağırlık veren sol eğilimli partinin seçimleri kazanma olasılığını hesaba katmış ise, gerçekleşen enflasyonun üzerinde enflasyon oranı tahmin edilmiş olmaktadır (Telatar, 2004; 447-448). Böylece, nominal katılıkların varlığında (indekslenmiş işgücü sözleşmeleri gibi), seçimlerden önce alınmış ekonomik (rasyonel beklentilere dayalı) kararlar, rejim değişikliği olması halinde bu duruma derhal uyarlanamamaktadır. Dolayısıyla, üretim ve istihdamdaki reel etkilerin bir kısmı ve bu etkilerin büyüklüğünü, rakip partilerin izlemesi beklenen politikalar arasındaki farklılıklar ile pozitif yönde hareket etmektedir. Beklenti oluşum mekanizmasında geçmişe yönelik bir kısım söz konusu ise, bu kanıt güçlenmektedir. Beklentiler bir kez yeni rejime uyum sağlandığında ekonomik faaliyet düzeyi doğal oranına geri dönmektedir. Hükümet sağ eğilimliyse ve enflasyonla savaşıma amacına daha fazla ağırlık veriyorsa, enflasyon düşük kalmaktadır. Sol eğilimli bir hükümetin varlığında, yeni uygulamaya konulan genişletici politikalar ekonomik faaliyet düzeyini geçici olarak doğal oranın üzerine çıkarmakta fakat beklentiler bir kez uyarlandıktan sonra, enflasyon oranı yüksek düzeyde kalmaktadır (Telatar, 2000; 45-46).

Yukarıda temel hatları çizilen rasyonel partizan modelin, Hibbs'in yaklaşımından çeşitli yönlerde farklılaşmaktadır. Hibbs'in yaklaşımda, üretim ve istihdamdaki farklılıklar, sürekli nitelik taşımakta ve farklı hükümetlerin görev süreleri boyunca fiilen artmaktadır. Tersine, rasyonel partizan model bu tip farklılıkların geçici olduğunu ve bir hükümet değişikliğinin hemen ardından ortaya çıkması gerektiğini öngörmektedir. Buna ilaveten, her iki yaklaşımdaki esas vurgu, sol eğilimli "ekonomiyi genişletici" partiler ile sağ eğilimli "daraltıcı, yani anti-enflasyonist" partiler arasındaki farklılıklar üzerinde toplanmaktadır. Bu noktada, genel olarak partizan teorinin ve özel olarak rasyonel partizan teorinin, seçmenlerin kısa vadeciliği, yani miyopluğu, üzerine kurulu olmadığına dikkat çekilmektedir. Böylelikle, her iki teori, akıllı seçmenlerin partiler arası farklılıkları doğru biçimde algıladıkları ve buna göre oy kullandıkları görüşüyle uyumluk göstermektedir. Ayrıca modelde, seçim sonuçları hakkındaki belirsizlik, mükemmel bir biçimde öngörülemeyen seçmen tercihlerindeki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Burada ilginç bir husus, seçmen tercihlerinin ekonomik değişkenlere bağlı olarak da değişebilmesidir; örneğin, bir yüksek enflasyon dönemi halkın enflasyondan kaçınma derecesini artırabilmekte ve siyasi yelpazenin sağına doğru bir hareket yaratabilmektedir (Berlemann, Markwardt, 2003; 1-3).

Buraya kadar ortaya konulan politik konjonktür dalgaları teorilerinin uygulama aşamasında, seçim rekabetinin iki parti arasında geliştiği ve seçim

zamanlamasının dışsal olarak belirlendiği varsayımlarının özel bir önem kazandığı ve amprik çalışmaların, çoğunlukla, belirtilen varsayımlara uygun sistemlere sahip ülkeler bazında yapılması bir sonuç ortaya çıkmaktadır (Telatar, 2004; 470). Bu çerçevede, parlamenter sistemi benimsemiş olan ülkelerdeki hükümetlerin seçim kazanma güdüleri ile yarattıkları politik konjonktür dalgalanmaların analizi noktasındaki güçlükleri aşma noktasında, Ito ve Park (1988) ile Chowdhury (1993)'nun, parlamenter sistemlere genel seçimlerin yapılması sonucunu doğuran üç koşul sıraladıkları görölmektedir (Chowdhury, 1993; 1100-1018, Ito, Park, 1998; 223-228).: Anayasada belirtilen yasal iktidar süresinin sona ermesi; parlamentoda hükümete karşı güvensizlik oyununun kabul edilmesi ve hükümetin parlamentoyu feshetme kararı alması. Buna göre, ilk ve son koşulların varlığında, seçimlerin yasal sürenin bitiminden önce yapılabilme olasılığı, parlamenter sistemlerdeki hükümet davranışlarını ve politik devresel dalgalanmaların ortaya çıkışını, ABD gibi başkanlık sistemine sahip ve seçimlerin yasa sürenin sonunda yapıldığı ülkelere farklı hale getirmektedir. Bu koşullar altında, hükümetlerin seçim kazanma amaçları doğrultusunda ekonomiyi manipüle etme yetenekleri sınırlanmakta ve fırsatçı politik devresel dalgalanmaların ortaya çıkma olasılığı azalmaktadır.

Politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe, parlamenter sistemlerin yukarıda açıklanan farklılıkları dikkate alınarak, hükümet davranışlarına ilişkin iki hipotez bulunmaktadır. Birinci hipoteze göre, hükümetin parlamentodaki desteğini yitirmesi, pozisyonunu güçlendirmek istemesi veya gücü yeniden ele geçirmesini sağlayacak olumlu ekonomik koşulların varlığı gibi nedenler ile parlamentoyu dağıtarak, erken seçim isteyebilmektedir. Parlamenter sistemlerde hükümet davranışı hakkında ortaya atılan ikinci hipotez ise, seçim zamanının ekonomi dışı faktörler tarafından belirlendiği varsayımı üzerine kurulmaktadır. Bu hipoteze göre, siyasi skandallar vb. olumsuz gelişmeler sonucu hükümete karşı güvensizlik oyununun kabul edilmesi durumunda, parlamenter sistemin başkanlık sistemine benzer şekilde işlemektedir. Böylece, seçim tarihi bir kez saptandıktan sonra, hükümet, devresel dalgalanma zirvelerini (veya diplerini) seçim zamanı ile uyumlu hale getirebilmek amacıyla para ve maliye politikalarını kullanarak, ekonomiyi manipüle edebilmektedir. Bu davranış, hükümetin yeniden seçilme kaygılarıyla ekonomiyi manipüle etme olanağını vurgulaması nedeniyle, Nordhaus tipi fırsatçı davranışa karşılık gelen manipülatif hipotez olarak isimlendirilmektedir. Bununla birlikte, bu koşullar altında hükümetin seçim tarihi üzerinde sahip olduğu kontrolün zayıflaması, manipülatif hipotezin öngördüğu politik konjonktür dalgalanmaları Nordhaus tipi dalgalanmalardan farklı hale getirmektedir (Ito, Park, 1998; 223-228, Telatar, 2001; 143-144). Bu bağlamda, parlamenter sisteme sahip gelişmekte olan ülkeler bazında yapılan amprik çalışmalarda hükümet ile ekonomi politikalarını yürütmekle görevli kurumlar arasındaki ilişkinin yapısı da dikkate alınmaktadır. Başka bir deyişle, bu tip ülkelerin büyük kısmında, istikrar

politikalarının yürütülebilmesinden sorumlu kurumlar hükümet ile yakın bir ilişki içerisinde oldukları kabul edilmektedir (Telatar, 2001; 143-144).

Son olarak, yukarıdaki diğer çalışmalardan farklı olarak, Alesina, Cohen ve Roubini (1992)'nin, büyüme, işsizlik ve enflasyon üzerindeki partizan ve/veya fırsatçı dalgalanmaların, temel makro iktisat politikası araçları olan para ve maliye politikası araçlarındaki manipülasyon nedeniyle oluştuğu düşüncesinden hareketle, seçimlerin, doğrudan politika araçları üzerindeki etkisini ve partizan etkilerini ortaya koymayı amaçlayan çalışmalarına dikkat çekilmektedir. Alesina, Cohen ve Roubini (1992)'nin 18 OECD ülke verisiyle hem politika araçları hem de politika sonuçlarına ilişkin olarak fırsatçı ve partizan etkileri test ettikleri ortak çalışmalarında ulaştıkları sonuçlar, genel olarak geleneksel fırsatçı modeli (Nordhaus-Lindbeck modeli) reddetmekte beraber, Rogoff ve Sibert'in modelini desteklemektedir (Alesina, Nouriel, Cohen, 1992; 1-30).

Buna göre, uygulanan iktisat politikalarının sonuçları olan işsizlik ve büyüme gibi reel değişkenler üzerinde fırsatçı politik dalgalanmalardan söz edilebilmektedir. Yani, politikacılar seçim yıllarında daraltıcı politikalarından kaçınmakta ve yaygın olarak genişletici politikaları benimsemektedirler. Diğer bir deyişle, Alesina, Cohen ve Roubini'ye işsizlik ve enflasyon gibi temel değişkenleri etkilemek, genel olarak geleneksel fırsatçı modelin beklediği şekilde kolay olmamaktadır. Uygulanan iktisat politikalarının sonuçları ekonomideki ajanların bekleyişlerden büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu noktada, Lucas'ın "politika etkisizliği" teoremi bu konuda önemli bir katkı olarak görülmekle birlikte, bu ve diğer nedenlerle, reel iktisadi değişkenlerden ziyade, iktisat politikası araçları üzerinde politik konjonktür dalgalanmalarının araştırılması daha anlamlı görünmektedir (Kuzu, 2001; 34-38).

Sonuç olarak, 1960'lı yıllarda gelişen yeni politik iktisat veya kamu tercihi teorisi'nin inceleme alanlarından birisini oluşturan politik konjonktür dalgalanmalar teorileri, özellikle ekonomik ve siyasi istikrarsızlıkların birlikte yaşandığı Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde siyaset ile makroekonomi arasındaki ilişkiyi, ekonomik koşulların seçimlerin kazanılması veya kaybedilmesi konusunda oynadığı rol aracılığıyla açıklama noktasında önemli görülmektedir.

2. (1980–2004) Döneminde Türkiye Ekonomisi'nde Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgaları Analizi

Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları için, uyarlanmış beklentiler ışığında, (1980 – 2004) yılları arasındaki 5 seçim* 1987, 1991, 1995, 1999 ve

* 1983 milletvekili genel seçimleri, seçim ekonomisi uygulamaları bağlamında değerlendirildiğinde, seçim ekonomisi politikalarının izlenilmediği gözlenebilmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak da, 6 Kasım 1983 tarihinde yapılan milletvekili genel seçimlerinden önce

2002 milletvekili genel seçimleri) yılının konsolide bütçe açığı, merkez bankası kredileri, emisyon hacmi, GSMH, konsolide bütçe giderleri ve gelirlerinden oluşan reel makro ekonomik göstergeler ile kamu sektöründe ücretle çalışanların sayısı ve bazı reel tarımsal ortalama ürün alım fiyatlarının gelişimi değerlendirilecektir.

Tablo 2.1. Reel Makro Ekonomik Göstergeler* (1980 – 2003)

(Milyar TL)											
Yıllar	Konsolide Bütçe Açığı	Merkez Bankası Kredileri	Emisyon Hacmi	GSMH	Konsolide Bütçe Arzının GSMH'ya Oranı (%)	Merkez Bankası Kredilerinin GSMH'ya Oranı (%)	Emisyon Hacminin GSMH'ya Oranı (%)	Konsolide Bütçe Giderleri	Konsolide Bütçe Gelirleri	Konsolide Bütçe Gelirlerinin Giderlerinin Karşılığına Oranı (%)	
1980	6.51	2.57	10.94	207.88	3.13	1.24	5.26	42.26	35.75	84.23	
1981	3.56	2.65	11.07	230.01	1.55	1.15	4.81	43.46	39.90	91.80	
1982	3.59	2.09	12.43	242.39	1.48	0.86	5.12	36.67	33.08	90.20	
1983	5.48	2.16	12.81	244.10	2.25	0.89	5.25	45.78	40.30	88.02	
1984	11.28	1.01	11.21	235.45	4.42	0.40	4.39	43.30	32.32	74.64	
1985	6.57	1.07	11.49	291.07	2.26	0.37	3.94	43.75	37.18	84.98	
1986	9.17	1.63	12.40	332.63	2.76	0.49	3.73	53.06	43.89	82.71	
1987	12.19	1.83	13.82	388.77	3.12	0.82	3.94	59.36	47.17	78.46	
1988	11.91	1.64	13.39	385.65	3.09	0.43	3.47	62.71	50.80	81.00	
1989	14.08	1.16	15.55	422.81	3.33	0.27	3.94	69.84	55.76	79.83	
1990	14.63	0.93	17.23	486.12	3.01	0.19	3.47	82.24	67.61	82.21	
1991	24.30	1.28	17.69	608.15	3.98	0.25	3.63	104.66	77.61	74.27	
1992	22.50	2.43	17.48	523.55	4.30	0.46	3.54	105.16	82.66	78.60	
1993	40.91	3.08	19.28	610.38	6.70	0.51	3.36	148.28	107.38	72.41	
1994	21.09	2.23	16.66	538.88	3.91	0.41	3.34	124.37	103.28	83.04	
1995	23.84	2.18	16.81	679.14	4.83	0.38	3.16	126.12	102.78	81.49	
1996	53.20	1.51	16.42	643.55	8.27	0.24	3.09	169.29	116.09	68.57	
1997	96.34	1.49	31.08	1.269.56	7.60	0.11	2.44	347.70	231.16	72.23	
1998	172.12	0.37	57.38	2.311.58	7.44	0.016	2.48	673.86	505.62	75.03	
1999	401.02	0.42	103.26	3.381.23	11.86	0.02	3.08	1.113.48	812.42	64.93	
2000	592.85	21.67	162.93	5.424.80	10.92	0.39	3.00	2.028.76	1.435.90	70.77	
2001	1.288.87	32.39	230.16	7.622.76	16.99	0.42	3.01	3.506.13	2.217.27	63.23	
2002	1.890.96	11.35	222.84	11.811.83	15.24	0.09	2.73	5.063.25	3.262.29	64.43	
2003	1.265.81	0.28	488.40	15.421.63	11.44	0.001	0.001	6.091.89	4.531.41	71.10	

* Reel makro ekonomik göstergeler (Reel Değişken = Nominal Değişken/Fiyat Endeksi. 100 formülü yardımıyla 1968 fiyatlarına göre (1968 = 100) hesaplanmıştır.

Kaynak: <http://www.istat.gov.tr>, <http://www.tic.gov.tr>, 15.05.2004/15:35

Tablo 2.1.'e göre makro ekonomik değişkenler, irdelenen seçim yıllarındaki değişimlerine göre sınıflandırıldığında aşağıdaki sonuçlara ulaşılabilir;

askeri bir kimliğe sahip olan Milli Güvenlik Konseyi'nin ülke yönetiminin başında olması gösterilmektedir. Bir başka ifadeyle, 12 Eylül 1980-6 Kasım 1983 tarihleri arası ülke yönetiminde bulunan Milli Güvenlik Konseyi'nin, siyasal parti amaç (örneğin, yeniden seçilebilme vb.) ve özelliklerini (örneğin, il ve ilçe teşkilatlarının olmaması vb.) taşıması ve bunun sonucu olarak ekonomiyi seçmenlerin oyunu kazanabilmek için manipüle etmesine ihtiyaç duymaması sonucu 6 Kasım 1983 milletvekili genel seçimleri, seçim ekonomisi politikası uygulamaları açısından değerlendirilmemektedir. Bknz. Ergün, Mine, *Electoral Political Business Cycles in Turkey*, Master's Thesis, Bilkent University, Ankara, 2000, s. 7.

-Söz konusu seçimlerin tamamında (1987, 1991, 1995, 1999 ve 2002 seçimleri) konsolide bütçe açığının olduğu, GSMH'nin yüksek olduğu ve giderlerin artmış olduğu,

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1991 ve 1999 seçimleri) merkez bankası kredilerinin,

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1999 ve 2002 seçimleri) emisyon hacminin,

-Seçimlerin %40'ında (1991 ve 1995 seçimleri) gelirlerin azalmış olduğu,

-Seçimlerin %80'inde ise (1987, 1991, 1995 ve 1999 seçimleri) gelirlerin giderleri karşılama oranının azalmış olduğu görülmektedir.

Makro ekonomik değişkenler seçim sonrasındaki değişimlere göre sınıflandırıldığında ise;

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1991 ve 2002 seçimleri) konsolide bütçe açığının olduğu,

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1995 ve 2002 seçimleri) merkez bankası kredilerinin düştüğü,

-Seçimlerin %40'ında (1987 ve 1995 seçimleri) emisyon hacminin düşük olduğu,

-Seçimlerin tamamında (1987, 1991, 1995, 1999 ve 2002 seçimleri) GSMH'nin yüksek, gelirlerin artmış olduğu,

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1991 ve 1995 seçim yılları) giderlerin azalmış olduğu,

-Seçimlerin %60'ında (1987, 1991 ve 2002 seçim yılları) gelirin gideri karşılama oranının artmış olduğu gözlenmektedir.

Bu sonuçlar, fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları boyutunda ele alındığında, konsolide bütçe açıklarının ve Merkez Bankası kredilerinin seçim yılında (seçim yılı öncesine göre) yüksek, seçim yılı sonrasında (seçim yılına göre) düşük olması, her iki değişkenin fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının bir göstergesi olarak değerlendirilmelerine yol açmaktadır.

Tablo 2.2. ise, fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları analizi çerçevesinde (1980–2003) dönemi kamu sektöründeki çalışanların sayısındaki gelişim ile buğday, tütün ve şekerpancarının ortalama reel destekleme alım fiyatlarının seyrinin gösterebilmek amacıyla oluşturulmuştur.

Tablo. 2.2'deki seçim yıllarındaki veriler, seçim yılları öncesine göre incelendiğinde;

-1987 seçim yılında buğday ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının düşük, tütün destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının yüksek,

-1991 seçim yılında buğday ve tütün destekleme alım fiyatının düşük ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının yüksek,

-1995 seçim yılında buğday, tütün, şekerpancarı destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının yüksek,

Tablo 2.2. Kamu Sektöründe Çalışanların Sayısındaki ve Bazı Temel Tarımsal Ürünlerin Ortalama Reel Destekleme Alım Fiyatlarındaki (1980-2003) Dönemindeki Yıllık Yüzde (%) Değişme.

Yıllar	Kamu Sektöründe Çalışanların Sayısı	Kamu Sektöründe Çalışanların Sayısındaki Artış Oranı (%)	Buğday Destekleme Alım Fiyatlarındaki Artış Oranı (%)	Tütün Destekleme Alım Fiyatındaki Artış Oranı (%)	Şekerpancarı Destekleme Alım Fiyatındaki Artış Oranı (%)
1980	1.170.224	0.00	-4.4	-23.8	11.1
1981	1.169.494	-0.06	46.3	-13.3	-11.6
1982	1.176.224	0.58	-2.2	27.9	3.1
1983	1.195.607	1.65	-4.5	3.0	-15.3
1984	1.285.831	7.55	9.4	-18.1	-19.6
1985	1.316.661	2.40	-6.5	2.2	15.6
1986	1.356.137	3.00	-0.1	17.1	-4.6
1987	1.491.325	9.97	-16.6	47.7	-5.7
1988	1.507.295	1.07	0.4	30.7	28.2
1989	1.518.020	0.71	34.2	-1.6	21.5
1990	1.542.433	1.61	1.4	11.2	-24.3
1991	1.600.697	3.78	-5.5	-14.4	7.4
1992	1.649.763	3.07	-8.8	-4.8	0.7
1993	1.810.967	9.77	-61.2	-31.6	-6.7
1994	1.736.910	-4.09	1.0	-57.8	-29.5
1995	1.809.877	4.20	22.4	2.2	78.5
1996	1.817.274	0.41	122.6	11.8	-1.0
1997	1.839.224	1.21	-22.2	23.6	72.7
1998	1.970.286	7.13	-17.8	4.1	-24.2
1999	2.045.206	3.80	-8.3	6.3	3.6
2000	2.094.932	2.43	-19.2	-31.4	-23.9
2001	2.108.335	0.64	1.3	-11.4	-11.9
2002	2.114.897	0.31	15.9	2.2	28.8
2003	2.156.625	1.97	36.6	-36.3	5.4

Kaynak: www.basbakanlik-dpb.gov.tr. 15.05.2004/15:35, www. dpt. gov. tr. 15.05.2004/15:35

-1999 seçim yılında buğday destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük, tütün ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının yüksek,

-2002* seçim yılında ise buğday, tütün ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının yüksek, kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2.2.'de seçim yılları sonrası veriler, seçim yıllarına göre karşılaştırıldığında ise;

-1987 seçim yılı sonrasında buğday, tütün ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının yüksek, kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük,

-1991 seçim yılı sonrasında buğday, tütün destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük, şekerpancarı destekleme alım fiyatının yüksek,

-1995 seçim yılı sonrasında buğday ve tütün destekleme alım fiyatının yüksek, şekerpancarı destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük,

-1999 seçim yılı sonrasında buğday, tütün, şekerpancarı destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründe çalışanların sayısının düşük,

-2002 seçim yılı sonrasında ise buğday, şekerpancarı destekleme alım fiyatının ve kamu sektöründeki çalışanların sayısının yüksek, tütün ve destekleme alım fiyatının düşük olduğu izlenebilmektedir.

Yukarıdaki bulgulardan hareketle de, tarımsal destekleme alım fiyatlarının seçim ekonomisi politikası olarak kullanıldığı tarımsal ürünlerin tütün ve şekerpancarı olduğu* ve seçimlerden sonra siyasi iktidarların, seçim

* 2002 milletvekili seçimleri öncesi, kamu sektörü çalışanlarının sayısında önemli bir artış olmamasına rağmen, Orman Genel Müdürlüğü'ndeki 21 bin 475 geçici işçiyi daimi kadroya alacak karamamenin imzaya açılması, diğer seçim dönemlerine göre az da olsa, siyasi iktidarın yeniden seçilebilmek amacıyla istihdam politikasını başvurduğu göstermesi anlamında dikkat çekici görülmektedir. Bknz. **Radikal Gazetesi**; "Seçim Rüşveti Başladı", 4 Ekim 2002

* Zira bu sonucu destekleyici nitelikteki izler taşıyan diğer bir çalışmada, Türkiye'de yüzde ÜDE'leri (Üretici Desteği Eşdeğeri (ÜDE) belirtilen bir yılın tarım politikaları sonucu tarıma yapılan transferler değerinin bir göstergesidir. Hem iç piyasa fiyatları yoluyla tüketicilerin yaptığı transferler hem de vergi mükelleflerinin bütçe veya vergi harcamalarıyla yaptığı transferler buna dâhildir.) -%3 ile %41 arasında sürekli dalgalanmalar gösteren istikrarsız bir seyir izlerken OECD ülkelerinde %27 ile %51 arasında değişen daha istikrarlı bir seyir izlediği görülmektedir. Türkiye'deki ÜDE değerlerinde gözlenen bu istikrarsızlık, Türkiye'de tarım politikalarının, OECD ülkelerindeki gibi devlet politikası olmadığını, iktidara gelen her hükümet tarafından kolaylıkla değiştirilebilen hükümet politikası olduğunu göstermektedir. Bknz. Çakmak, Erol, H. Kasnakoğlu ve H. Akder; "Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları ve Türkiye", TÜSİAD Raporu, **Türk Sanayici ve İşadamları Derneği**, 1999, İstanbul, s. 59-60.

öncesi döneme göre, çalışan sayısının artması yönünde pek fazla çaba göstermediği sonuçlarına ulaşılabilir.

SONUÇ

Çok partili demokratik rejimi tanımlayan unsurlardan bir tanesi, politik rekabete dayanmasıdır. Buna göre, bir mal piyasasında firmaların pazar paylarını genişletebilmek için kendi aralarında gerçekleştirdikleri rekabete benzer şekilde, politik piyasada da siyasal partiler oylarını maksimize edebilmek ve iktidar olabilmek için birbirleriyle rekabet etmektedirler. Siyasi partiler arasında gözlenen bu rekabet, zamanla politik rekabete dönüşebilmekte ve özellikle seçim yıllarında yoğunluk gösterebilmektedir.

Bu anlamda oluşan politik rekabet sürecinde, seçim öncesinde iktidar partisi dışında kalan partiler vaatlerde bulunmak veya hükümet uygulamalarını eleştirmek suretiyle seçmenlerin tercihlerini etkilerken, iktidar partisi için ise durum biraz farklı olabilmektedir, çünkü iktidar partisi, iktidarda olmanın sağladığı fırsatlardan yararlanarak ekonomik ve sosyal alanlarda düzenlemeler yoluyla seçmen tercihlerini, muhalefet partilerine oranla daha etkin bir şekilde biçimlendirebilmektedir. Bu amaçla da, iktidar partisi politik rekabet sürecinde, üstünlük sağlayabilmek için ekonomi politikalarına yönelebilmektedir. Diğer bir deyişle, iktidar partileri seçim yıllarında, ekonomi politikasından yararlanarak seçmen tercihlerini etkileyebilmektedirler. Örnek olarak iktidar partileri; memur maaşları ve emekli aylıklarını seçim yıllarında yüksek oranlı bir şekilde arttırabilirler, tarımsal ürün destekleme fiyatlarını yüksek düzeyde saptayabilirler, mevcut kamu personeli sayısını arttırabilirler.

Sonuç olarak, iktidar partilerinin, ekonomi politikasında politik motiflere dayalı olarak yaptıkları bu düzenlemeler, popülizmin ekonomik boyutu olarak değerlendirilmekte ve “politik açıdan optimal ekonomi politikası” veya “seçim ekonomisi politikası” olarak adlandırılmaktadır.

Bu çerçevede, popülist motiflerle şekillendirilen seçim ekonomisi politikasının iki temel özelliği bulunmaktadır:

- Seçim yılları öncesinde, seçmen tercihlerini kendi lehlerinde etkileyebilmek için yoğun kamu kaynaklarının kullanılması,
- Seçmenlerin “politik miyopluk ve unutkanlık”, politikacıların ise “politik miyopluk” davranışı tarzlarını sergilemeleridir.

Görüldüğü üzere, seçim ekonomisi politikası sadece iktidar partisinin davranışıyla ilgi olmamaktadır. Bir başka ifadeyle, iktidar partisi oylarını maksimize edebilmek için seçim ekonomisi politikası izleyebilmektedir, fakat seçmenler de kendi faydalarını maksimize edebilmek amacıyla söz konusu bu uygulamaları benimseyebilmektedirler.

Böylelikle, seçmen davranışlarının farkında olan iktidar partileri, seçim dönemlerinde seçim ekonomisi politikası uygulamalarına, seçim sonlarında ise daraltıcı politikalarına başvurabilmektedirler. Bu durumun sonucu olarak da, seçim öncesi ve sonrası dönemlerde uygulanan ekonomi politikasının niteliğine bağlı olarak, kamu giderleri, merkez bankası kredileri ve enflasyon gibi göstergelerde oluşan değişimler “politik konjonktür dalgaları”nı oluşturabilmektedir. Ekonomi literatüründe, politik konjonktür dalgaları teorileri ışığında çeşitli ekonometrik ve istatistiksel yöntemlerle analiz edilmeye çalışılan bu olgu, günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir.

Bu bağlamda, çalışmada, iktidardaki politikacıların seçim tarihini bir yıl önceden tahmin edebildikleri ve böylelikle de seçim ekonomisi politikası uygulamalarına bir yıl önceden başlayabilecekleri varsayımlarından hareketle, Türkiye Ekonomisi için seçim ekonomisi politikası uygulamaları, öncelikle uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı politik konjonktür dalgaları teorileri aracılığıyla analiz edilmiştir ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Uyarlanmış beklentilere dayanan politik konjonktür dalgalarının, en sık görüldüğü seçim yılları, seçim yılları büyüklük sırasına göre 1987,1991, 1995, 1999 ve 2002 seçim yılları olarak gösterilebilir.
- Uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı politik konjonktür dalgalarının oluştuğunun kanıtı olarak, 1987 seçimlerinde (emisyon hacminin, konsolide bütçe açığının, merkez bankası kredilerinin, kamu sektöründe çalışanların sayısının), 1991 seçimlerinde (konsolide bütçe açığının, kamu sektöründe çalışanların sayısının ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının), 1995 seçimlerinde (kamu sektöründe çalışanların sayısının, emisyon hacminin ve şekerpancarı destekleme alım fiyatının), 1999 seçimlerinde (şekerpancarı ve tütün destekleme alım fiyatının) ve son olarak 2002 seçimlerinde (tütün destekleme alım fiyatı ve konsolide bütçe açığının) seçim yılı baz alındığında seçim öncesinde artması seçim sonrası yılda azalması gösterilebilir.

Seçim ekonomisi politikası uygulamalarının, makroekonomik değişkenlerde meydana getirdiği değişikliklerinin incelendiği bu çalışmada, yukarıdaki sonuçlar ışığında, Türkiye Ekonomisi’nde politik nedenlerle makroekonomik değişkenlerin değiştirilerek, ekonomi aleyhine sonuçlar yaratıldığı sonucu elde edilmiştir.

Sonuç olarak, kamunun büyümesi ile ortaya çıkan seçim ekonomisi politikası uygulamalarının önlemesi için, siyasal karar alma sürecinde yeniden yapılmaya gidilmesi gerekmektedir. Bu da yasal ve kurumsal çerçevenin yeniden düzenlenmesi ile oluşabilir, fakat bu sınırlamanın yapılması, pek mümkün görülmemektedir. Çünkü politik konjonktür dalgaları teorileri

boyutunda kendi çıkarını korumaya meyilli politikacıların, mecliste kendi güçlerini sınırlamaya razı olmayacakları ihtimali oldukça yüksek gözükmektedir.

KAYNAKÇA

- ALESINA, Alberto, Jeffrey Sachs (1985): "Political Parties and The Business Cycle in The United States (1948-1984)", **NBER Working Paper**, No. 1940, ss. 2-4
- ALESINA, Alberto, John Londregan, Howard Rosenthal (1991): "A Model of The Political Economy of The United States", **NBER Working Paper**, No. 3611, ss. 1-2
- ALESINA, Alberto, Nouriel Roubini and Gerald Cohen (1992): "Macroeconomic Policy And Elections in OECD Democracies", **NBER Working Paper**, No. 3830, ss. 1-30
- BERGER, Helge, Ulrich Woitek (1997): "Searching for Political Business Cycles in Germany", **Public Choice**, University of Munich, ss. 1-2
- BERLEMANN, Michael, Gunther Markwardt (2003): "Variable Rational Partisan Cycles and Electoral Uncertainty", **Dresden University of Technology**, Germany, ss. 1-3
- CHOWDHURY, Abdur R. (1993): "Political Surfing Over Economic Waves: Parliamentary Election Timing in India," **American Journal of Political Science**, Vol. 37, ss. 1100-1018
- ÇAKMAK, Erol, H. Kasnakoğlu ve H. Akder (1999): "Tarım Politikalarında Yeni Denge Arayışları ve Türkiye", **TÜSİAD Raporu, Türk Sanayici ve İşadamları Derneği**, İstanbul, ss. 59-60
- DRAZEN, Allan (2000): "The Political Business Cycles After 25 Years Later", **NBER Working Paper**.
- EREN, Ercan (1993): "Politika ve Ekonomi: Siyasal Konjonktür Dalgaları", **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, C. 8, S. 89, ss. 61
- ERGÜN, Mine, (2000): **Electoral Political Business Cycles in Turkey**, Master's Thesis, Bilkent University, Ankara.
- HIBBS, Douglas (1977): "Political Parties and Macroeconomic Policy", **American Political Science Review**, Vol. 71, ss. 1470-1471
- HOEL, Jessica (2004): **Political Business Cycles Literature**, Thesis, December, Reed College.
- ITO, Takatoshi, Jin Hyuk Park (1988): "Political Business Cycles in The Parliamentary System", **Economic Letters**, Vol. 27, ss. 223-228

KUZU, Yasemin, (2001): **Türkiye Ekonomisi'nde Politik Devresel Hareketler**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ONUR, Sara (2000): **Politik Konjonktür Teorileri ve Türkiye Uygulaması (1954-1996)**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

PARASIZ, İlker, Melike Bildirici (2003): **Finansal Makro Ekonomi**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa.

SPANAKOS, Tony (2001): "Political Business Cycles Emerging Markets: The Case of Brazil", **Latin America Studies Association**, Washington D.C, ss. 4-5

TELATAR, Funda (1998): "Makroekonomi-Siyaset İlişkileri: Politik Devresel Dalgaları", **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, C. 9, S. 31, ss. 40

TELATAR, Funda (2000): "Parlamentar Sistemlerde Politik Devresel Dalgaları: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama", **G. Ü. İ. İ. B. F. Dergisi**, C. 2, S.1, ss. 143-144

TELATAR, Funda (2004): **Politik İktisat Politikası**, İmaj Yayınevi, Ankara.

VARIM, Suphi (1997): 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar 25- Seçim Ekonomisi, Türkiye Genç İşadamları Derneği, Haziran, Ankara.

<http://www.basbakanlik-dpb.gov.tr/ali/Istatistik/is1.xls><http://12.04.2004>

http://www.die.gov.tr/yillik/22_Maliye.pdf12.04.2004

<http://www.radikal.com.tr/sayfa.php?sayfa=7&tarikh=04/10/2002>

